

TOVĂRĂȘIA

Foaie economică, care cuprinde tot felul de povețe despre formarea și conducerea tovărășiilor economice.

Foaia oficioasă a „Reuniunii proprietarilor de vite din Orăștie“, care face asigurarea vitelor.

— Sfaturi pentru agricultură, meserii și negoț, și îndrumări pentru valorizarea produselor economice —

Adaus economic la „LIBERTATEA“.

Apare tot a doua săptămână, Joia.

Intocmită de VAS. C. OSVADĂ

Semne îngrijorătoare.

Pare că o soartă blăstămată așa fel incurcă și întrețese întâmplările, ca să ne silească să golim paharul amărăciunii până în fund! Și tocmai noi Românii trebuie să fim cei siluiți să înghițim, noi care și de altfel suntem atât de slabi și neorganizați în linia atacului!

În vreme-ce în tabăra celor cu politica în proșap, să vadă tăvăliri în noroi, și dezertarea perfidă a trei dintre cei mai neîmpăcați »tribuniști« de odinioară! — în același timp să ivesc arătări îngrijitoare și pe terenul economic!

Nu ne-am îndeletnicit nici odată să amestecăm în pornirile noastre economice, patimile politice de zi. Din potrivă, întotdeauna am învinuit pe conducătorii politice, că își nutresc lucrările economice din cloaca politice de zi.

Întotdeauna am mărturisit însă, și mărturisim și acum, credința, că mișcările economice au cel mai mare razim în dragoste de frate! Ori cutează cineva să spună, că mai ușor mă ajută, mai ușor mă întovărășesc cu un strein, decât cu fratele meu, ca să fac un lucru prin care să-mi înmulțesc și să-mi ajut și averea mea și averea tovarășului meu?

Cu toate acestea în vremea din urmă să ivesc și ici și colo porniri, care desprețuind acest adevăr mai luminos decât soarele, — nizuiesc să înfăptuiască mișcări economice menite să izbească și în acest adevăr, singurul razim și singura îndreptărire de a fi, așa cum este, a organizării economice a neamului nostru din Ungaria.

Primim vestea, că învățătorii români din comuna românească Vad, locul de naștere a marelui Augustin Bunea, alcătuiesc o însoțire de credit, ca filială a însoțirii: »Országos központi hitel-szövetkezet« din Budapesta — cu singurul scop mărturisit: să nimicească vechea bancă românească »Unirea« din Vad!

Și să nu uitați că satul Vad e locuit numai de Români! Nu e nici un străin în tot satul și nenorociților dascăli tot le trebuie bancă ungurească, bag seama ca să adeverească greu și îndesat, că »frate cu frate mai bine pot munci împreună« pentru binele lor și a țării.

În Lugoj ca și în Nădlac să fac împărecheri și »împăcări« cu bănci și cu societăți de consum. În Săltmar ca și pe la Bărgau, aceleași împărecheri.

Între toate însă în locul întâiu credem că să înșiruie intrarea băncii »Ardeleana« din Orăștie, întâiu nostru institut din comitatul Hunedoarei, în șirul acționarilor întreprinderii neoașe »Mezőgazdasági Iparfejlesztő és kereskedelmi részvénytársaság« din Deva, cu suma însemnată de 25 mii Coroane.

În schimbul acestei sume, deși capitalul afacerii e de un milion cor., s'a asigurat »Ardeleni« un loc în Direcțiune și dreptul numirii prim contabilului la noua afacere. Că aceste favoruri sunt pentru firmă și nu pentru cele 25 mii (față de un milion!) e limpede pentru oricine.

Înaintînd pe această cărare, ca mîne ne va fi dat să ne facem toți »o apă și un pământ« spre marea bucurie a celor cu stegulețele »împăcării«.

Întru cît în mișcarea noastră economică să nutresc convingeri și vederi, care îndreptătesc și pasul celor din Vad și a celorlalți cu »Ardeleana« în frunte, — să ni-să lămurească noua cotitură, ca să știm că unde și cum dorim să ajungem?!

Poate să se fi descoperit de cei chemați puncte noi de vedere, care de ar fi cunoscute și de noi, ne-ar îmbia și noue alte judecăți. Atunci însă va trebui să schimbăm, de sine priceput în binele poporului, — întreagă fața politice noastre economice.

În politica de zi cel puțin știm că sunt moderați, pe care li știm ce vreau. Dar ce vor noii îndrumători în politica noastră economică? Să ne-o spună lămurit.

Până cînd noi știm și vedem și simțim, că în politica economică a statului, tot atât de puțin ni-să recunoaște și ni-să îngăduie, ca și în politica propriu zisă, să ne validăm dreptul și datorințele de factori economici ai acestei țări;

Până cînd vedem și știm, că și așezemintele economice de stat, sunt puse în slujba politice de rasă;

Până cînd cetim și simțim priponirile foilor noastre, și a instituțiilor noastre economice cu caracter românesc;

Până cînd din visteria statului

nu să ajită nici înființarea, nici susținerea, nici unui singur așezămint economic cu caracter românesc:

— Noi, cu modesta noastră judecată, nu putem înțelege și nu putem justifica nici un fel de tovarășie de felul celor amintite!

Recunoaștem și noi, că răsboirea și pe terenul economic, ne îngreună lupta și ne sleiește puterile, pe care ni le împedecă și în dezvoltare, — dar situația asta nu noi am creat-o!

Știm și noi, că o muncă economică întovărășită, unde toți factorii au drepturi și îndatoriri egale puterilor și contribuțiilor ce le dau, ar fi munca cea mai roditoare pentru neam și pentru țară, pe care și noi o formăm și o susținem. Dar astfel de străduințe, întru cît să găsim îndreptățite, ceea-ce noi nu credem azi, în stările date, — nu să fac nici la întâmplare, nici sub veacă! Nu dorim războiri cu nime. Vrem să se lămurească situația prin discuții chemate și la înălțimea întrebării din vorbă!

Căci să orbecăim și pe terenul economic, nu ne este îngăduit nici măcar un minut! Cînd fiecare vom lucra cum ne taie capul, fără să ținem seamă de interesele speciale noastre organizării la care am fost siluiți, — credem că facem un lucru foarte primejdios!

Congresul tovarășilor.

Propoveditorii întovărășirii în ale economiei, din toate statele lumii, țin de o vreme încoace mari sfaturi ale acestei sănătoase mișcări, ca cu alt mai mult să învețe unii dela alții. S'au ținut pîn'acum 8 astfel de mari sfaturi, zise Congrese, în felurite orașe a felurite țări. Cel din urmă a avut loc zilele astea la Hamburg (în Germania). Au luat parte 460 trimiși din țările lumii.

Ne este mare mîngăerea că între acești trimiși putem număra cu mîndrie și trimiși de-ai poporului românesc atât din România și Bucovina, cît și din țara noastră.

Dintre Români au luat parte dela noi: Constantin Pop, redactor, »Rev. Econ.« din Sibiu, Ioan Bercan, director de bancă din Cohalm, Ioanichie Neagoe, dir. de bancă din Petrovselo și Lazar Vrăciu, dir. de bancă din Dobra. Redactorul »Tovărășiei« deși s'a înștiințat că va lua parte la congres, — nu s'a

dus împedecat fiind de împrejurări neatrănătoare de el.

La acest congres al tovarășilor din toată lumea, dl Const. Popp dela Sibiu, a adus naintea celor adunați o cărticică scrisă nemțește despre mișcarea aceasta la noi Românii din Ungaria și Ardeal. În ea arată că și la Românii de aici a prins mișcarea economică de acest fel, cam de 15 ani. Arată întemeierea băncilor române începute cu »Albina« și mijloacele bănești la care aceste așezăminte economice, au ajuns prin întovărășirea membrilor (acționarilor) lor. Arată că ele au ajuns de ajută cu 150.000 cor. pe an scopurile culturale și de binefacere, — încît în privința asta numai Sașii întrec pe Români în țara ungurească. Pomenește de mișcarea pentru însoțiri Raiffeisen propovedită de Reuniunea agricolă română dela Sibiu; apoi că mișcarea de tovarășii felurite s'a răspîndit prin comitatele Făgăraș, Cluj, Bistrița, Sălagiu, Caraș-Severin. Mai nou mișcarea e viu sprijinită de foile »Revista Economică« din Sibiu și »Tovărășia« dela Orăștie și de Asociațiune, — așa că azi avem vre-o 80 însoțiri de credit sătești, 50 de consum, și 6 de valorizare, — apoi Reuniuni de asigurarea vitelor, de înmormintare, etc.

Vom reveni mai pe larg asupra întregului congres și a celor desbătute în el, și a părții ce Românii au avut la el.

DE LA

»Reuniunea propriet. de vite, din Orăștie — Szászváros«.

— Impărtășiri oficiale. —

Direcțiunea centrală a Reuniunii, luînd raportul cancelariei centrale, a hotărît să împartă acoperirea pagubelor — în două grupe. Această hotărîre s'a vestit deja prin numărul trecut al »Tovărășiei« și acum publicăm aici numele comunelor după cum acele sunt împărțite în una sau altă grupă.

Deocamdată a trebuit să luăm toate comunele, în care avem membri în numai două grupe, după ce valoarea vitelor asigurate nu îngăduie pînă acum să formăm mai multe grupe, ținînd seamă că unitatea de 4 filii după 100 Coroane nu să poate să fie urcată.

Împărțirea în aceste două grupe, dela început însă s'a făcut așa fel ca să poată sluji de temelie pentru formarea de grupe noi în jurul centrelor, ce vor dovedi o mai mare năzuință în câștigarea de noi membrii.

Atît în grupa Centrală, cît și în grupa II-A s'au cuprins deocamdată centre în jurul cărora nădăjduim

ca în scurtă vreme să formăm grupe noi. Astfel de centre socotim noi: Sebeșul, Teiușul apoi Fofeldea și, una ori două dintre localitățile din ținutul Făgărașului și Brașovului.

În nordul Ardealului Bistrița, în primul rând.

În Bănat Caransebeșul și Făgetul. În părțile ungurene Buteni și altele.

Deocamdată însă pentru bunul mers al Reuniunii, am împărțit grupele după următoarea măsură:

Ținutul din jurul Orăștiei până la marginea comitatului Hunedoara apoi valea Jiului cu Hațegul, valea Cernii cu Hunedoara și toate comunele în jos pe Murăș din Bănat și din părțile ungurene le-am împărțit la *grupa I.-Centrală*.

Prin urmare comunele din cari să vor mai înscrie membrii noi din aceste ținuturi, până la formarea de noi grupe — toate aceste comune să vor ține de *grupa I.-Centrală*.

În grupa II-A am împărțit comunele din jurul Sebeșului și al Teiușului apoi Bistrița și toate celelalte comune din mijlocul și marginile de răsărit, nord și vest ale Ardealului. Prin urmare comunele din cari vor intra membrii de nou din aceste părți deocamdată, până la formarea altor grupe noi, să vor ține de *grupa II-A*.

Toate pagubele întimplite dela ultima publicare în foaia „Tovărășia”, să împart acum nu pe întreaga Reuniune, ci pe cele două grupe, — de astă dată împărțite deopotrivă între amândouă grupele ce le avem.

De-aici înainte această împărțea va fi statornică până la formarea de noi grupe.

Cele două grupe — amândouă administrate deocamdată dela cancelaria Centrală să formează din următoarele comune:

Grupa I.-Centrală

o formează următoarele comune, date în șir alfabetic:

Abucea	Măgura
Băcia	Mănerău
Băcăintzi	Margina
Bacamezău	Mărtinești
Balomir	Măteșdi
Batiz	Nădăștia-de-jos
Bărești	Ohaba-de-sub-peatră
Beiuș	Orăștia
Beriu	Orăștioara de sus
Bintinți	Petreni
Birtin	Pricaz
Bobâlna	Rânet
Bozeș	Rișca
Brăznic	Romos
Bujtur	Romoșel
Căpâlnaș	Săcel (f. Hațeg)
Caransebeș	Sălașul de sus și de jos
Cărăstău	Sibișel
Căstău	Șibot
Ciopeia	Silha
Cugir	Silvașul-de-jos
Cuied	Spini
Dincul-mare	Strei-Plopi
Dincul-mic	Subcetate (Îngă)
Dobra și jurul	Hațeg)
Dognecia	Tămășasa
Făget	Teiu
Furcșoara	Țela
Geoagiu (toate trei)	Teliucul-de-jos
Gurasada	Temerești
Hărău	Terova
Hațeg	Turdaș
Homorod (2)	Turmaș
Hunedoara	Vaidei
Ictar	Valea-boului
Ilia-Murășană	Valea-lupului
Lăsău	Valea-mare
Lipova	Vinerea
Lunca	
Măderat	

De tot 78—80 comune (unele sunt date cu jurul lor), cu vite asigurate în preț de peste 700.000 coroane.

Membrii acestel grupe plătesc numai pagubele întimplite la soții membrii din grupa lor și prin urmare pagubele din cealaltă grupă nu-i privesc.

Grupa II.-A.

De grupa aceasta să țin membrii locuitori în comunele mai jos înșirate (după alfabet):

Alba-Iulia	Mihalțul
Almașul-mare (comit. Cluj)	Murăș-Coppand
Bachnea	Oarda-de-jos
Beldiu	Pătălca
Benic	Pătrângenii
Bistrița și comunele din jur	Racovița
Bologa	Răhău
Bucerdea-vinósă	Sebeșul-de-jos
Cârna	Sebeșul-mare (comit. Cluj)
Cioara	Sebeșul-săsesc
Cuciulata	Seușa
Cutul	Sibișeni
Drauț	Stupini
Gâlda-de-jos	Tămpăhaza
Gârbova-de-jos	Tăuțiu
Găureni, per Meșed	Tecărau
Lăscud	Teiuș
Măgina	Topârcea
Mesentea	Uioara-de-sus
Meteș	Veștemul
Miercurea	Vințul-de-jos
	Viscri p. Köhalm
	Vurpăr

De tot 45—50 comune (fiind la unele a să socoti și jurul lor!) cu vite în preț de peste 700.000 cor.

Membrii acestei grupe plătesc numai pagubele întimplite la membrii din grupa lor, și prin urmare pagubele din cealaltă grupă nu-i privesc.

Incredințații Reuniunii.

Cancelaria centrală a încredințat până acum cu înscrierea de membrii la Reuniune și cu îngrijirea formării de comitete pe următorii plenipotențiați:

În Bistrița și jur: Domnul *Dr. Gavril Tripon*, avocat și membru al direcțiunii Centrale și dl *Pavel Tofan*, medic veterinar în Bistrița.

În stupini: dl *Gorge Taban*, învățător.

În țara Oltului: dl *Mihail Ganea*, preot în Venetia de jos.

În cercul Nocrich: dl *Nicolae Petra-Petrescu*, director de bancă și directorul despărțământului „Astrei” în Fofeldea.

În Mercurea: dl *Nicolae Simulescu*, cassar de bancă în loc.

În Sebeșul-săsesc: dl *Ioan Băilă*, funcționar magistr. și redactorul revistei „Munca” și dl *George Tătar*, prim contabil.

În Teuș și jur: dl *L. Bitea*, directorul băncii „Patria” în Teiuș.

În Făget: dnii *Ioan Dragomir* și *I. Iacob*, învățător.

În Caransebeș: dl *Constantin Rada* și dl *Pavel Jumanca*, învățător.

În Geoagiu și jur: dl *Gavril Todica*, funcționar și publicist.

Acești plenipotențiați își estind lucrarea lor de bine pentru popor asupra cite unui întreg ținut.

Prin comune apoi nuncesc Comitetele și Incredințații nostri, a căror nume s'a publicat în numărul trecut al *Tovărășiei*.

Avem dovezi vii și foarte imbușurate că Incredințații nostri și comitetele să năzuesc a săvârși o muncă reală pentru binele și scutirea de pagube a poporului nostru. Facem chemare la sprijinul tuturor celor de bine ai neamului și-i rugăm să ne deie nouă și aleșilor nostri întreg sprijinul, ca să putem sluji cu izbândă.

Inscrieri singuraticice.

Inscrieri singuraticice (cite unul) din comuna unde nu avem membrii și bărbații nostri de încredere, nu primim decât numai dacă să dă adevărul dela un medic veterinar (de vite), că vitele înștiințate pentru asigurare, sunt deplin sănătoase!

Este dar bine, ca cel ce are gând de asigurare în o comună unde n'avem membri, să îndeamnă și pe alții din comună să-și asigure vitele, căci atunci; acolo să formează Comitet local și comitetul înlocuște prin adevărul sa vizita veterinarului.

Plata.

Toate taxele pentru asigurare trebuiesc plătite numai decit după provocarea făcută prin foaia oficială a Reuniunii „Tovărășia”, care să trimitte din oficiu comitetelor (cari nu o primesc să o reclame!) Asta cu atât mai mult, cu cit dela 1 Octomvrie, pe lângă nici un fel de scuză nu să plătesc despăgubiri membrilor păgubiți, care după provocarea prin foaie mai sunt în restanță cu plăți pentru cazurile de pagubă!

Plata medicului.

De cite ori medicul veterinar al Reuniunii e chemat pentru cazuri singuraticice, să vadă de via cutare bolnavită, proprietarul vitel e dator să plătească cheltuiala de trăsura ori de tren, adică speșele efective! Alte speșe, cu medicul nostru veterinar, nu are! De altfel așa spune și §-ul 16 din „Condițiile de asigurare”.

Purtarea Cărților.

Purtarea registrelor (cărților Reuniunii) în comune să face după îndrumările, ce le dau mai lămurit rubricile acelor cărți.

Atît în Registrul de Cassa, cit și în registrul membrilor rubricile cu text tipărit, sprn atît de lămurit, ce e și cum e a să scrie în fiecare.

Schimbările.

Schimbările în statul vitelor să fac în registre întocmai după rapoartele ce să trimit la Centrală. Grija cea mai de căpetenie a conducătorilor de registre (cărți) să fie, ca în totdeauna la foaia fiecărui membru să fie induse (scrise) toate vitele cu prețul lor de asigurare — așa cum de fapt le are.

Suma după care asiguratul să plătească taxa la fie-care caz, e totdeauna suma ce o are asigurată în ziua cînd s'a făcut publicația pentru plata cutarel D'aceea, această sumă să fie limpezită și fixată (sub rasă ori adunată) totdeauna așa, ca venind caz de plată (incassare) această plată să se facă după starea faptică a valorii vitelor la acea dată.

Pentru încunjurarea greșelilor rugăm ca de cite ori să trimit taxele pentru pagube — să se scrie în lista de incassare că fie care membru după cită valoare a plătit și care cazuri le-a plătit?

Îndrumări speciale — în caz de lipsă, le dăm prin scrisori.

Numărarea cazurilor.

Fie-care membru plătește numai pagubele întimplite dela intrarea lui în Reuniune. Pentru contabilitate însă cazurile să numeroțezează (să înseamnă cu număr) dela început d. e. cazul 1 ori 2, 3, 4, etc.

Cine a intrat după-ce s'au plătit deja 14 ori 16 cazuri, plățile lui să socotesc dela cazul 14 ori 16 înainte și să însemnează cu numărul ce-l are cazul peste tot.

Aviz de plată.

Direcțiunea centrală a Reuniunii provoacă prin aceasta pe toți membrii săi, care, au intrat dela început, să plătească respective să aibă plătite în total 15 cazuri de pagubă, și anume cazul întâi cel ce să da nainte la înscriere, și 14 cazuri de pagubă urmate.

— Membrii intrați mai târziu, sunt provocați să plătească toate cazurile de pagubă întimplite dela intrarea lor în coaci. (De pildă: cel ce a intrat la cazul 5 să aibă acum 10 cazuri, cel ce a intrat la cazul 10, să aibă plătite 5). Cazuri până la 1 Octomvrie — întimplindu-i-să după aceea lui o pagubă, sub nici o împrejurare — nu-și va primi despăgubirea. Membri să se învețe cu buna rînduială, — fără de care nu să poate duce nainte nici un lucru bun!

Înaintarea înștiințării.

Cancelaria centrală nu primește nici un fel de raport ori informație asupra vitelor bolnave ori primejduite (potopite) — decit numai în scris prin comitetul din comună.

Înștiințări făcute cu gura de păgubaș ori de trimisul lui, nu să iau în judecare. Tot asemenea plățile să se facă în comună la comitet. Dela singuraticici numai atunci să primesc plăți venite de-adreptul, cînd nu este comitet în comună. Plăți făcute contrar rînduiei, nu să recunosc.

Rînduire de incassări.

Direcțiunea centrală rînduie următoarele cazuri de pugubă și anume acum pe grupe:

1. La membrul *Nedel Dumitru* din Romos s'a întimplat, că o vacă a înghițit un cui. Cuiul a ajuns în ierbariu, de acolo a trecut în rețea și aici s'a împlîntat în părății ei. Încetul cu încetul a găurit părății rețelei, a trecut prin pelița dintre coșul pieptului și burtă și-a spințecat învâlișul inimii. Ori-ce încercare de leuire a fost zadarnică. Vaca a fost asigurată în 250 cor. Pielea s'a vîndut în comună cu 14 cor. Și-a căpătat banii.

2. Membrului *Iuliu Orbonaș* din Ilia-Murășană, i-a murit o junincă de 1½ ani asigurată la Reuniune în 200 cor. Pricina nenorocirii a fost boală de splină și astfel nu s'a putut folosi nimic. Păgubitul își va primi despăgubirea.

3. Membrului *Ignat Moldovan* din Lăsău i-s'a soldit o vacă. Fiindcă n'o mai putea folosi la jug s'a hotărît să o vîndă. A și vîndut o unui măcelar ca s'o taie, dar la tăiere s'a dovedit că vaca a fost de boală uscată și că carnea nu e bună de mîncare. Vaca a fost asigurată în 260 cor. din piele s'a scos 14 cor.

4. Membrului *Iuliu Hici*, din Abucea, i-a perit un junc. Timp de 2 săptămâni medicul veterinar a încercat leuirea, dar fără izbîndă fiindcă boala a trecut după pelița pieptului pe pelița inimii și juncul s'a năbușit. Asigurarea a fost făcută în 200 cor., din piele s'a scos 37 cor.

5. Membrului *Pompei Stanciu*, din Murăș-Coppand i-s'a schilăvit un bou asigurat în 350 cor. Comitetul a înștiințat cancelaria Reuniunii noastre despre schilăvire și văzîndu-se, că boul nu mai e bun de lucru, comitetul a fost îndrumat să vîndă boul la un măcelar pentru tăiere. Din tăiere a intrat 200 cor., iar restul până la suma de despăgubire l-a dat Reuniunea.

6. Membrului *Eftenie Surdu* din Bacamezău i-a murit o junincă de armurare. Juninca a fost asigurată în 100 cor. Păgubitul a primit deci

peste tot 80 cor. Din piele a intrat 14 cor.

7. Membrului Nicolae Ciolna din Spini i-s'a îmbolnăvit, încă dela începutul verii, o vacă. Medicul veterinar și-a dat osteneala s'o lecuiască, de scursoarea ce o slăbea văzînd cu ochi. La urmă după-ce s'a încredințat, că pricina scursorii e boala uscată, o boală fără leac, a îndrumat pe proprietar s'o vîndă pentru tăiere. Vaca s'a vîndut unui măcelar cu prețul de 100 cor. iar restul de 60 cor. l'a întregit Reuniunea. Vaca fusese asigurată în 200 cor.

8. O vacă a membrului Simion Vintilă din Sebeșul săsesc, s'a înțepat adînc în uger și din înțepătura aceasta s'a umflat și a trecut în puroiare încît toate străduițele medicului veterinar au fost zadarnice. Carnea și pielea s'a vîndut cu 60 cor. iar restul pînă la 160 cor. cît avea să primească după asigurarea de 200 cor. l'a dat Reuniunea.

9. Membrului Iuliu Feneșan din TELA, (comitatul Caraș Severin) i-a murit un junc asirurat cu 200 cor. de boală de măruntae. Membrul a primit o despăgubire de 160 cor. Oielna s'a vîndut cu 14 cor.

10. Membrului Davidoi Avram din Sibielul vechiu i-s'a nenorocit un bou asirurat în 260 Cor. Boul venind spre casă, dela pășune a alunecat pe un jilip și a fost aruncat într'o prăpastie unde a murit pe loc. Pielea s'a vîndut cu 22 Cor. Despăgubirea a fost de 186 Cor.

*

Direcțiunea centrală rîndue pentru aceste 10 cazuri de nenorocire numai 8 incasări și anume 4 pentru membrii dintr'un grup și celelalte pentru membrii din al doilea grup. În libelele membrilor din grupul Centralei pagubele acestea sunt a să scrie pe numele:

Nedel Dumitru	Moldovan Ignat
Davidoi Avram	Feneșan Iuliu.

În libelele membrilor din grupul II. A. pe numele:

Vintilă Simion	Orbonaș Iuliu
Stanciu Pompei	Hici Iuliu.

Înștiințări despre pagube ne-au mai venit din Balomir, Dîncul mare, Sebeșul-săsesc, Mihalț Cugir și Hațeg. Despre acestea vom publica raport dupăce direcțiunea va lua hotărîre asupra lor.

Impărțirea pagubelor pe grupe de data asta — după-ce aceste pagube s'au întîmplat în timp ce Reuniunea nu a fost împărțită oficial în două grupe — s'au făcut egal pe ambe grupele, fără privire la aceea, că unde s'a întîmplat paguba.

De azi înainte însă fiecare grupă plătește numai pagubele întîmplate în comunele care să țin de cercul ei.

O foaie și o întreprindere nouă.

În Deva s'a alcătuit de curînd o nouă întreprindere mare, cu un capital de un milion coroane. Întreprinderea să numește: „Mezőgazdasági, Iparfejlesztő és kereskedelmi részvénytársaság“. Acest nume neobicinuit de lung cuprinde întreg programul noii întreprinderi, adică:

Va ajuta agricultura (economia de cîmp) prin cumpărarea și vînzarea bucatelor, prin valorizarea poamelor și prin felurite mijlociri.

Va ajuta industria prin fiertul rachiului, prin exploatarea de pă-

duri și prin încurajarea producțiunii industriale.

Va sprijini *negoful* prin magazine, prin depoul de spirt și prin depoul de sare. —

Toate aceste afaceri le va face în cancelariile întreprinderii și în magazinele dela gară, pe care le-a preluat dela „Hitel bank“ din Deva.

Prezidentul întreprinderii e fișpanul iar în direcțiune sunt directorii băncilor ungurești din Deva, apoi doi Jidani și alți cîțiva, între ei și directorul „Ardeleanei“ dl I. I. Lăpădatu. Directorul întreprinderii e unul cu numele Wirtschafter. Primcontabilul va fi un funcționar numit de banca „Ardeleana“.

Această întreprindere a preluat magazinele dela gara Deva, zidite cu multă cheltuială de banca ungurească „Hitel bank“, tot din Deva. Tot dela această bancă a preluat și depoul de sare, și poate va prelua și alte întreprinderi de-ale „Hitelbank“-ului cu rentabilitatea în viitor! Tot noua întreprindere a preluat și afacerile însoțirii pentru fiertul rachiului și valorizarea poamelor alcătuită în Deva sub fișpania fostului baron Bornemisza și care fusese însă sub conducerea domnului Blum.

Încărcată cu aceste afaceri preluate, noua întreprindere vrea să meargă înainte, lățindu-și activitatea peste întreg comitatul, în sensul programului lămuritor alăturat la prospect: *pentru întărirea elementului unguresc în acest comitat cîtușit de naționalități!*

La această muncă a contribuit cu 25 mii, cu un membru în direcțiune și cu un prim-contabil, și banca noastră „Ardeleana“ din Orăștie!

*

Alătura și deodată cu noua întreprindere tăuritorii și conducătorii acesteia (în afară de cei dela „Ardeleana“) scot dela 4 Septembrie și o foaie economică sub titlul „Marosvidéki Közgazdasági Lapok“. Șefii acestei foi sunt Dr. Rosenberg Ignátz din Petroșeni și Dr. Hantos Elemér din Budapesta amîndoi jidani și amîndoi deputați guvernamentali, unul ales la Hațeg, altul la Dobral Scopul acestei foi, după spusele din numărul de probă, este același ca și a noii întreprinderi: „sprijinirea muncii economice și întărirea elementului maghiar în acest comitat cîtușit de naționalități!“.

Cuprinsul numărului întîiu, apărut la 4 Septembrie e cel obicinuit la toate gazetele ungurești fie politice, fie economice.

În articolul program scris de Dr. Hantos să spună: „În jurul acestei foi să pot înșirul fără deosebire de partid (dar mă rog cei de altă naționalitate și religie? Red.) toți cei ce doresc serios ca Ungaria (cu sau fără români? Red.) să fie bogată și prin urmare fericită!“.

Și acum vă rugăm să cetiți primul fapt spus tot în același număr cum înțeleg domniile lor „conlucrarea fără de partide“:

„Însoțiri pentru asigurarea vitelor în comitatul Hunedoarei. Reuniunea economică a comitatului s'a ocupat în o ședință ținută de curînd cu ideea asigurării vitelor și a hotărît intruparea acelor și în comitatul Hunedorii. De față erau și doi trimiși ai însoțirii de asigurare din Budapesta. La discuție dl Lázár L. a zis, că asigurarea vitelor nu să poate face în comitatul acesta, *fiind-că poporul este prost și nu are simțul trebuințelor economice!*“

Pagubă că „jurul“ foi din vorbă a fost așa de strîmt croit că noi n'am încăput, că doar noi le puteam spune, că asigurarea vitelor, cu toată „prostia“ poporului, s'a putut face și în comitatul Hunedorii. Că în comitat este deja o Reuniune pentru asigurarea vitelor la Orăștie la vre-o 15 kilometri dela Deva, care răspunde tuturor trebuințelor, și poate face asigurarea vitelor și o și face sporind tot mai mult și mai frumos, tocmai printre acești „Români proști“...

Înțelegeți DVoastră acum în ce formă înțeleg domniile lor „conlucrarea economică“!

Înțelege or și sprijinitorii direcți și îndirecți ai acestor două așezăminte economice — nu știm.

Noi ne-o vedea de-ale noastre și vom munci înainte fără adăpost în palutele din Deva. Că nouă toată tufa ne dă sălaş, că ne cunoaște și știe că noi ni-'s acasă!

Uscatul poamelor.

Cum poți face, cu cheltuială puțină, cuptor foarte bun de uscat poame? — Cum învață o foaie săsească pe Sași a trage folos din posturile românești?

Foaia economică a Sașilor „Landwirtschaftliche Blätter“ publică într'un număr mai proaspăt un articol, în care dă îndrumări cu privire la uscatul poamelor și arată cum poate fiecare econom mai isteț să-și facă un *cuptor pentru uscat poame* cu cheltuială puțină, și anume la el în sat, fără ca să mai umble pe la meșteri în oraș.

Foarte interesant e în acest articol firșitul, în care ne arată scriitorul articolului, că anume ce l'a îndemnat să dea economilor sași povețe cu privire la uscatul poamelor. Iată ce zice:

„S'a dovedit, că tocmai la noi la sate, *pe timpul posturilor românești*, se pot lua prețuri bune, pentru poame uscate, prețuri mai bune decît chiar în capitală (în Pesta). La noi să întîmplă destul de des, că să avem prune cu prisosință și în ani buni să luăm prețuri de batjocură pentru ele. Vin apoi ani, cînd abia zărim cîte-o prună în grădină și dacă vrem să mai gustăm cîte-o prună, trebuie să dăm bani scumpi. Pe sate, în anii buni să găsească economi, dar mai des Jidani, cari adună prunele ca să fiarbă rachie. Prețurile ce le imbie aceștia sunt de tot slabe și chiar dacă ici colea să dau prețuri mai bune, — de bună seamă pe prunele acestea *am lua bani cu mult mai mulți dacă le-am usca* și le-am vinde ca prune uscate! De aceea nici un econom de-al nostru n'ar trebui să stea mult pe gînduri, că oare să-și facă un cuptor de uscat sau nu. Cei ce ne vor asculta povața vor vedea, că și vor vinde poamele, și în deosebi prunele, *cu preț întrecit* ca atunci, cînd le vînd pentru fereberea de rachie“.

Așa sfătuește foaia săsască pe economii sași. Tot lucruri adevărate și cuminți. Trebuie însă să mărturisim, că ne-a căzut rău, cînd le am cetit, fiindcă, scurt și cuprinzător scriitorul articolului și-a întemeiat socoteala lui, spunîndu-o verde! — *pe prostia românească!* —

El știe, că Românii noștri nu să prea împrietenesc cu lucruri nouă și de aceea îndeamnă pe Sași, să uște ei poame, ca apoi să le vîndă Românilor pe timp de posturi!

Ne-ar plăcea să ne putem lăuda că socoteala Sașilor a fost făcută

fără birtaș. De aceea dăm și noi, pe limba noastră, povețele acestea la economii noștri în nădejdea că sămînța aruncată de noi va cădea în pămînt bun, și că acum odată economii noștri vor dovedi sașilor, că socoteala lor a fost greșită!

Și acum să începem a arăta cum povățuește scriitorul articolului pe economii sași.

„Prin uscatul poamelor nu facem altceva, decît îndepărtăm apa din poame pînă la o așa măsură, în cît poamele acestea să pot păstra în starea asta mai mulți ani, fără ca să prindă mucegai său să se strice în alt chip.“

Uscatul poamelor e unul dintre chipurile de păstrare cele mai vechi, prin care poamele crude ce nu le putem vinde cu preț bun în anii cu poame multe, le păstrăm pentru ani mai săraci de poame, și în felul acesta facem ca cîștigul din ele să fie mai mare.

Uscatul poamelor e îndeobște cunoscut și dacă tot noi mai scriem despre el, o facem fiindcă suntem de credință, ca felul cum să uscă la noi poamele nu e din cele mai bune. Atît uscarea în cuptor, cît și cea de pe laniță (leasă) în grădini, își are scăderile sale. Nici într'un chip nici în altul nu putem alcătui așa fel lucrurile, ca prunele să nu fie arse și să se uște deopotrivă. La uscare în cuptorul obicinuit, de pîne, să întîmplă destul de des că poamele să murdăresc cu cenușe, și pierd din frumusețe și din gust. La uscare prin foc, ce e drept nu să murdăresc de cenușe, dar în schimb să a fumă.

Un cuptor bun nu trebuie să aibă nici una din scăderile acestea. Aerul încălzit trebuie să ne uște fructele așa, ca să rămînă și frumoase și să nu prindă nici din gust nimic!

Un cuptor bun și ieftin să face din zid cam de o jumătate de metru de lat și cam încăodată atît de lung închis de patru părți așa, ca să rămînă în față o deschizătură pentru băgat lemne, mai largă și alta în dos mai îngustă pe unde să iasă fumul. Peste zidul acesta așezăm o ladă, care pe o parte e deschisă. Lada poate fi înaltă pînă la 1½ m., iar între zid și între ladă așezăm o tablă de tinichea (bleu) mai groasă. Lada pînă la înălțime de 20 cm e închisă de toate părțile, iar de aci în sus are numai niște scîndurele (laturi, alțițe) și pe-o parte și pe alta, ca să punem pe iele niște grătare (policioare) de drot. Pe împletitura aceasta vin poamele de uscat. Cu totul grătarele sunt 8 pînă 12, așezate unul peste altul, așa că la scîndurile din față dela ramă, să așezează în jos o scîndură care închide pe deplin lada, așa ca aerul cel cald să nu poată ieși. Coperișul lăzii are o deschizătură de 15—20 cm. pe unde iese aburul, iar jos una sau două deschizături ca să aibă pe unde intra aerul și să se primenească în ladă; dacă n'ar umbla aerul prin ladă atunci poamele s'ar încălzi numai, dar nu s'ar usca.

Lada și cuptorul să pot face și de două ori așa de late și cu două focuri, dar, bine înțeles, numai atunci, dacă e vorba să uscăm poame multe. În gospodărie mare.

Și acum să arătăm cum trebuie să umblăm la uscatul poamelor. La uscatul de poame cu simburate (prune ș. a.) la început după-ce am umplut toate grătarele și le-am așezat în ladă, încălzim numai încetul cu încetul, fiindcă poamele din grătarul de jos ar

plezni și-ar curge sucul cel dulce din ele, — și doar tocmai asta e mai de preț. După ce pe grătarul din jos fructele s'au uscat de ispravă, îl scoatem afară și toate grătarele le așezăm cu un loc mai jos, iar în locul celui de deasupra punem un grătar cu poame proaspete.

La uscatul de mere și pere și legume, lucru e tocmai întors: aici merg grătarele de jos în sus și dela început facem foc bun. Poamele proaspete le punem pe grătarul din jos și le uscăm repede ca să prindă pielea iute și să nu se înegrească, să rămână tot albe și frumoase. Poamele pot să se înegrească și pînă a nu le pune în cuptor, dacă stau la aer. Pentru ca să împiedecăm aceasta, luăm făliuțele și le băgăm în apă sărată (8—10 grame la 1 litru de apă). La începutul uscatului punem numai un grătar pe scindurițele de jos, iar după 8—10 minute altul cu poame proaspete în locul celui dintîiu, pe care-l ridicăm cu o scinduriță. La sfîrșit cînd pe toate grătarele am pus poame, tot la 15—20 minute luăm grătarul de deasupra și-l punem în polița de jos, — și așa schimbăm pînă s'a uscat poamele de tot.

Timpul ce trebuie pentru uscat e de 4—20 de ciasuri. Poamele trebuiesc scoase pînă nu se întăresc, fiindcă își pierd gustul. Prunele sunt bine uscate dacă le putem strivi între degete, iar merele și perele, dacă le rupem și nu mai găsim miez umed.

Pentru-ca să dăm prunelor un luciu frumos, e bine să le lăsăm în cursul uscatului de 2—3 ori să se răcească la aer. Și mai frumos luciu capătă dacă le muiem, după ce le am uscat, în apă cu zahăr (1 kg zahăr în 1½ l. de apă), — și apoi le uscăm tot în cuptor.

Acestea sunt sfaturile date de foaia săsească. Noi am crezut, că facem o bună slujbă economilor noștri, cînd le tîlmăcim pe limba noastră.

Mulțumirea noastră va fi deplină, cînd vom afla că glasul nostru n'a răsunat în pustiu.

ȘTIRI

Convenția comercială cu România. Am arătat la timpul seu învoiala, ce s'a legat între monarhia noastră și România, am scris atunci și despre urmările ce le va avea această învoială asupra țării noastre și îndeosebi asupra economilor noștri, cari sunt greu păgubiți prin această convenție. Acum venim să vestim, că învoiala aceasta a intrat în vigoare, adică începînd cu 1 Septembrie după calendarul cel nou, învoiala e în putere.

Vom arăta de astădată numai unele rîndueli de competenție al acestui contract — iar de altădată vom da toate amănuntele, ca cetitorii să fie deplin lămuriți.

În înțelesul acestei convenții, *galițe vii* să pot aduce din România numai pe anumite piețe, sau, dacă ținta e să fie îngrășate, numai în ocolări de galițe anume făcute și puse sub controlul medicilor veterinari. Piețele acestea sunt Arad, Brașov, Budapesta, Deva, Hațeg, Chezdi-Oșorheiu, Cluj, Lugoj, Sibiu, Orșova, Petroșeni, Puiu, Reșița, Sân-Georgiu, Șopron, Szombathely și Vaț.

Galițe tăiate să pot aduce din România numai cu un atestat dela un medic din România, prin care

să adeverește că transportul vine din o comună, unde nu e boală între galițe, și că peste tot în România nu bîntue ciuma vitelor cornute. Fiecare transport e vizitat cu deamănuntul în graniță și numai cu voia medicilor veterinari să poate trece.

Carne proaspătă ori păstrată în ghiță, să poată aduce numai în anumite piețe. Acestea sunt deocamdată următoarele: Brașov, Budapesta, Segedin, Timișoara, Arad, Pojon, Alba-Iulia, Cluj, Murăș-Oșorheiu, Sibiu, Petroșeni, Oradea-mare și Dobrițin.

Cualificația întreprinzătorilor. Ministrul reg. ung. de comerț a trimis tuturor județelor următorul ordin, cu privire la pregătirile (cualificația) întreprinzătorilor.

»În înțelesul rînduieiilor §-lui 16 din Regulamentul serviciului public« acei întreprinzători, care concurează pentru zidiri publice, întru cît n'au gualificația trebuincioasă, deja în rugarea de concurs sunt dator să-și numiască încredințatul cu cualificație dovedită prin acte. Această rînduială însă, foarte des e nebagată în samă de cei chemați.

Atrag deci luarea aminte (zice ministrul), ca pentru viitor fie-care oficiu să observe rînduiala din vorbă și să spună în publicația de licitația aceasta, mai ales la lucrări mai mari. Și pe lîngă aceasta oficiile sunt datoare să atragă atenția concurenților asupra acestei induiei și cu vorba, cînd acestia să prezintă să studieze condițiile.

Dacă vre-o întreprindere s'a dat unuia asupra cualificației căruia sunt nedumeriri întru cît concurentul nu lămurește cu acte aceste nedumeriri — oficiile sunt datoare, să spună acest fapt în referada lor către forurile hotărîtoare.

Întru cît întreprinzătorul n'are cualificația să poată săvîrși măsurările și socoțile întreprinderii, așa cum rînduiesc condițiile, oficiile sunt obligate să-l îndrume ca să aibă în tot timpul întreprinderii plenipotențiat (încrezut) cualificat, care să stea neconținut la fața locului!

Această rînduială de bună samă va da multe prilejuri oficiile, ca să îngreune munca întreprinzătorilor, ce nu-și au documentele de pregătire specială.

De cu vreme atragem luarea aminte a meseriașilor și întreprinzătorilor noștri asupra acestei rînduiei.

Boala de gură și unghii. În comitatele din răsăritul țării, marginase cu România, boala aceasta bîntue cu multă vrăsmășle. După învoiala cu România, care a lovit greu pe economii noștri din preajma graniței, o altă pacoste a trebuit să vina pe capul lor în chipul unei boli, ce-i împiedecă de a-și vedea de lucrul cîmpului. S'au luat toate măsurile ca boala să nu să întindă, totul e însă în zadar. Molima aceasta nu vrea să știe nici de legi veterinare, nici de pagubele, ce le pricinuește, nu e teamă nici de penele de cocoș ale jandarmilor, înaintează mereu spre mijlocul țării tot mai amenințător.

Și dacă ne întrebăm de unde ne vine boala aceasta și cine ne-a adus-o în țară, trebuie să răspundem, că oameni de ai noștri, Români, din graniță, cari în lăcomia lor de câștig aduc vite din România pe furis, și pe unde trec și unde le duc la vînzare duc cu ele urgia acestei boale.

Cînd vedem pagubele nenumărate pricinuite de această boală, trebuie să recunoaștem de îndreptățite pedepsele cele aspre statorite și să aflăm drept foarte nimerită stăruința ocîrmuirii de a nu lăsa să se aducă din România vite vii, ci numai tăiate, — așa după cum e lăcută și învoiala cea nouă.

Amînarea unei espoziții. Espoziția plănuită la Brașov pentru luna Novembre din cauza febrei aftoase (boala de unghii și gură) ce bîntue în toate comitatele marginase cu România, s'a amînat. În urma acestei amînări înștiințările făcute nu au nici o valoare. Timpul cînd să va ținea espoziția, nu e statorit pînă acum

Cine zidesc în inima țării! Cei ce nu văd numai unguri și pe pămînt și în stele, și în lună — ne tot spun că aici în țară dar mai ales în mîndra capitală în Budapesta numai unguri sunt și să libovesc.

Că nu-i tocmai »istina« scriem aici din o foaie ungurească numele acelora, care au cerut îngăduință, în o singură săptămână să zidească în Budapesta, în mîndra capitală. Iată lista grăitoare: vîd. Lauther Lipot, Goldscheider Max, Holzpach Feri, David Iános, Martinek Jozef, Schuller Iakab, Fritz Oszkár, Preisinger Bela, H. Kisch Rudolf, Gergely Max., și Dr. Végh K.

Așa-i că s' toți unguri neași? Ce mai ști poate-or fi toți cu »sentimente patriotice«. Să zici una!

Pentru întreprinzători.

Atragem luarea aminte a întreprinzătorilor români asupra următoarelor publicații, prin care li-să îmblie lucru și izvoare de venit în următoarele orașe și sate:

Lugoș: La spitalul public să face o îngrădătură de fer împletit, în lungime de 225 metri, beton în lungime de 812 metri și gard de drot 281 metri. Vadiu 5% dela ofert, care e a să înaintă pînă la 29 Septembrie a. c. la Vice-comitete comitatului Caraș-Severin.

Cluj: Edificarea unui »Teren de Sport« în promenada orașului. Oferte cu vadiu de 5% dela suma ofertului să se înainteze la »Kolozsvar város mérnöki hivatal« pînă la 27 Septembrie.

Vurpăr (Borberek posta Alvincz): Pășunat de vite pe cca 700 jugăre. Prețul strigării 5130 cor. Terminul 25 Septembrie. Oferte la Presbiterul evanghelic săsesc.

Aiud (Nagyenyed). Să caută 200 metri cubici lemne pentru foc pentru spitalul comitatului. Oferte pînă la 26 Septembrie la »Vármegeyi Közkorház gondnoki iroda«.

Beiuș (Belényes). Să caută 500 metri cubici lemne de foc pentru spitalul public. Oferte pînă la 20 Septembrie.

Cernat (Csernátfalu, lîngă Brașov). Să vînd 3000 metri cubi lemn de brad și 23 metri cubi lemn de fag în cancelaria comunală la 2 Septembrie. Vadiu 1800 Cor. Prețul de strigare pt brad 6 Cor. pt. fag 1 Cor. la metru cub.

Rodna nouă (Uj Radna). Să vînd 351 bucăți lemne de brad pentru edificări din pădurea »Valea Haitului«. Licitatia să ține la 26 Septembrie, la casa comunală din Rodna nouă. Prețul de strigare 1207 Cor. Vadiu 10%.

Aleșd (Élesd, Bihor). Să vînd lemnele pentru foc de pe un teritor de 88 jugăre catastr. a comunei Izsópalloga. Prețul de

strigare 43.197 cor. Licitatia la 30 Septembrie în cancelaria prim-pretorului din Aleșd Vadiu 10%.

Baia-mare (Nagybánya). Să vînd 5130 trunchi de stejar la 7 Octombrie la oficiul silvinal din Baia-mare. Prețul de strigare 6860 cor. Vadiu 760 cor.

Orăștie (Szászváros). Să vinde pădurea orașului din hotarul Sibielului, numită »Văile Corbului«. Prețul de strigare 22.594 cor. Licitatia să ține la 6 Octombrie la cancelaria orașului Orăștie.

Urmeniș (Orményes, Sălagiu). Să edifice biserică gr.-cat. Oferte pînă la 25 Septembrie.

Săliște (lîngă Sibiu!) Să dă în arîndă hotelul comunal pe 3 ani. Prețul strigării 2821 cor. Licitatia la 25 Septembrie la primăria comunală.

Dej. Să dă în arîndă acciul după vin și carne la 28 Septembrie. Licitatia la direcțiunea financiară reg. ung. Prețul de strigare 19.432 cor. Vadiu 10%.

Ibașfalău (Erzsébetváros) Să dă în arîndă vama de piață și taxa pentru pardoseală la magistratul orașenesc. Licitatia la 15 Octombrie. Prețul de strigare pt. vamă 13.200 cor. pentru taxă 8001 cor. Vadiu 10%.

Dej. Marele magazin de sare din *Ileanda mare* să dă în arîndă. Ofertele pînă la 12 Octombrie să se înainteze la șeful direcțiunii financiare din Dej. Vadiu 300 coroane.

Circume să dau în arîndă în următoarele comune:

Grid la 21 Septembrie.

Măgarei la 5 Octombrie.

Sădu la 30 Septembrie.

Sibiu. Să vînd vre-o 200 cai militari sortați Licitatia să ține în fața casarmei de infanterie în 28 și 29 Septembrie la 7 ore dimineața.

Tîrguri de țară

ce să țin dela 20 pînă la 30 Septembrie st. n. a. c.

20. Cernat (lîngă Brașov), Gălgău I. Dej), Lăpușul-romănesc, Cehul-Silvaniei.
21. B. Huedin, Dobra, Ibașfalău, Căpîlnaș, Lechința, Poiana, Zînești.
22. Aleșd, Mediaș, Bogșa-montană.
24. Panciova, Perjamos.
25. Abrud, Birchiș, Ghioroc, Chișineu, Lipova.

26. Brețcu, Hida, Sînmihaiul mare, Sinpetru, Tinca, Zam.

27. Lăpușul unguresc, Monor (lîngă Bistrița), Boiu (în Bihor).

28. Borșa, Reteag.

29. Brad, Baia sprie, Timișoara.

30. Codlea, Alba-Iulia, Maria-Radna, Reșița, Șimleu.

Tîrgul de țară din »Szép'ak« (com. Bihor) ce era să se țină în 4 Octombrie să va ține excepțional numai la 11 Octombrie a. c.

Prețul bucatelor.

În piața Orăștiei:

Grâu,	maja m.	17.—	cor.
Cucuruz	»	12—12½	»
Ovăș	»	13—13½	»
Orz	»	11—12	»
Mere după soi	»	15—50	»
Nuci	»	50—80	»

În Budapesta:

Grâu	maja m.	cor.	20—20½
Cucuruz	»	»	12—12½
Ovăș	»	»	15—16
Orz	»	»	13½—14½

„Tipografia Nouă“, Orăștie.